

Veliko delavcev med Insullovimi žrtvami

Najmanj pol milijona oseb oči-ganjenih. — O organizaciji, ki je "investirala" delavski denar, ni oblastem nič znanega. Politična moč Insulla še ni izginila.

Chicago. — Vladni preiskovalci so komaj popraskali po krunenem Insullovem kraljestvu, a že je razvidno, da je bilo okubenih najmanj pol milijona "suckerjev", ki so investirali svoj denar v Insullova podjetja.

Število prizadetih oseb še ni natančno znano niti ne izgube. Najnovejša ocenitev števila investitorjev je 462.000 oseb. To število bo pa znatno naraslo in dobi se, da bo presegle pol milijona oseb, ki so izgubile ogromne vloge. Koliko, sedaj še nihče ne ve. Dosedaj ugotovljena izguba znaša okrog milijarde dolarjev.

Med žrtvami je tudi veliko Insullovih delavcev. Kupovali so delnice delno pod pritiskom delavskih in v namenom, da bodo postali — bogati, solastniki Insullovega kraljestva. Te sanje ne so se razblinile, kot milijonom "suckerjev" v deželi. Večinoma se bodo pod nosom obrisali za svoje težke tisočake in milijone.

Na Insullove raketirske operacije meče precej luči slučaj W. B. Votha iz Ludingtona, Mich., ki je bil do lanskega leta upoben pri Insulli. On je "investiral" tisoč dolarjev in ko je izgubil delo, jih je skušal dobiti nazaj, kot mu je bilo obljubljeno.

Voth je izročil svoj tisočak Associated Employees Investment, Inc., katero je Insull kreiral za svoje uslužbenice in delavce. Z njihovim denarjem je ta organizacija kupovala delnice in ga investirala kakorkoli že. Delavci so povedali, naj imajo v upravo popolno zaupanje, ker bo gledala, da bo njih denar najbolje vložen. Dvignili pa ga bodo lahko kadar bodo hoteli.

Ko je Voth bil ob delo pripravljen, je od družbe zahteval svoj tisočak. Ker ga ni dobil, se je obrnil na državnega tajnika, ki ima jurisdikcijo nad investicijskimi družbami. Državni tajnik mu je odgovoril, da mu ni nič znanega o kakšni Associated Employees Investment, Inc. Tudi vladni preiskovalci je do zdaj še niso mogli odkriti.

Izgleda, da so bili uničeni vsi rekordi te "investicijske" družbe in da je nekdo — najbrž edini Insullov krožek — enostavno spravil v žep vse denar, ki so ga delavci in uslužbenici izročili Associated Employees Investment, Inc. Če ne najdejo rekorderov — ali tudi če jih, ker so bili lahko potvorjeni, kar je v skladu z "etičnimi nazori" Insullove bande — najbrž ne bo mogoče nikdar ugotoviti, koliko denarja je bilo izgubljenega skozi to švindlarsko družbo. Capone je "piker" napram Insulli.

Ironicno je tudi to, prav za prav groteskno, da ta Insullova švindlarska družba, ki se imajo v prvi vrsti njemu zahvaliti za svoje politične službe. Kaj se godi za kulisami, je znano le političnim bossom in plačno zasidranim velebizniškim magnatom na La Salle cesti. Iz časopisnih poročil je le toliko razvidno, da hodi državni pravdnik Swanson okrog tega škandal kot mačka krog vrele kafe.

Swanson kot vsi važni vladni uradniki v okraju Cook in dravi, vključivši sodnike, so prišli v urade s pomočjo Insullovih dolarjev, vsaj pa s privolenjem. Kako morejo ti ljudje izvesti pošteno preiskavo, je znanaka za vse tiste, ki niso politični selenci.

Ker so se v zadevo zainteresirale tudi federalne oblasti in senatni bančni odstev in O'Gradyjev odbor, ki zastopa investitorje.

"debenture" bondev, je možno, da bo dežela končno dobila precej točno sliko o Insullovih manipulacijah in raketirstvu. Tistim, ki so vložili svoj denar v Insullove investicijske trupe in "holding" kompanije, katerih je večje število, preiskava ne bo koristila. Njih edino zadoščenje je bo, da se bodo lahko seznanili z metodami, s katerimi jim je Insull, še pred nekaj meseci "najzornější državljani", izpraznil žepa.

Dijaški izgredi na Kubi

Študenti navajali na javne šole v Havani se zapodili šolarje na ulico. Urednik in inšpektor suspendiranega časopisa izpuščen iz zaporu

Havana, Kuba, 1. okt. — Petsto študentov s državne univerze je včeraj navajalo na javne šole v kapitulu in zapodilo šolarje na ulico, učečim pa so zagrozili z nasiljem, ako bi se upirali. Nastala je velika panika, ko so matere prišle po otroke in pobegnile z njimi na vse strani.

Dijaki so tudi zagrozili, da bodo razdejali šolska poslopja z bombami, toda grožnje niso izvršili, ker so bili proti njim poslani močni policijski oddelki, ki so jih po daljši bitki razpršili.

Študenti so praznovali drugo obletnico smrti Rafaela Traja, "dijaškega mučenika", ki ga je policija ubila v neki protivladni demonstraciji, kar je rezultiralo v zatvoritvi vseh šolskih inšpektorjev. To je bil pričetek organizirane protivladne kampanje med dijaki, ki je izvala več političnih izgovorov, destruktivno lastnino in suspendirajo ustavnih pravic lanske leto.

Iz spora, ki je nastal radi suspendiranja lista "Heraldo de Cuba", se bo najbrž izcimila kabinetna kriza. Lastnik lista je državni minister Orestes Ferrada, suspendiranje pa je odredil minister za notranje zadeve Zubizarreta. Na Ferradov protest je predsednik Machado svetoval notranjemu ministru, naj prekliche suspendirajo, kar pa je slednji ignoriral.

Generalni upravitelj lista Miguel Ordorica in glavni urednik Luis J. Wangumet, ki sta bila pred par dnevi aretirana, sta bila včeraj izpuščena na svobodo. V zvezi s tem so se pojavile govorice v vladnih krogih, da bo predsednik Machado zahteval resignacijo notranjega ministra, ker je ignoriral njegov nasvet.

Šolske čete poražene v bitki z rebeli

Revolta proti militarističnemu režimu dobila močan zamah v severnih provincah

Antofagasta, Chile, 1. okt. — V pet ur trajajoči bitki med rebeli in vladnimi četami, katere je provizorični predsednik Bartolome Blanco poslal proti vstajam, so zmagali rebeli, se glasi poročilo. Do spopada je prišlo v bližini mesta Arico. Krog petdeset mož je padlo v bitki, več sto pa je bilo ranjenih.

Rebelnim četam, katere vodi general Pedro Vignola, so se pridružili tudi prostovoljci. Cilj rebelov je strmoglavitev militarističnega režima in vzpostavitev civilne vlade. Revolta se hitro širi v severnih provincah republike.

Santiago, Chile, 1. okt. — Vlada je že obupala, da zatre revolto v severnih provincah. Zaradi tega je včeraj apelirala na bivšega predsednika Arturo Alessandru, naj prevzame vlogo posredovalca med njo in voditelji revolte, kar je slednji sprejel. Naznanil je, da bo danes poletel v Antofagasto, kjer bo pričel s pogajanjmi z voditelji revolte.

AMERIŠKI NAČRT PONOVNO PRED KONFERENCO

Združene države naklonjene razcepitvi oborožene sile. — Nemčija vztraja na svojem stališču

Ženeva, 1. okt. — Hooverjev načrt glede redukcije oborožene sile za eno tretjino je bil včeraj ponovno predložen razorožitveni konferenci po H. R. Wilsonu, ameriškem ministru v Švici, ko se je vodilni komitej sestel na izredni seji.

Dasi datum, ko se odpre zasjedanje konference, še ni določen, je komitej vseeno pričel s reševanjem razorožitvenega problema, kateri dela največje priglavljenosti delegatom, ker je zapleten v razna kontroverzna politična vprašanja.

Wilson je predložil načelo dvojnih kategorij oborožene sile. To sta kategoriji policijske in obrambne sile, na kateri bazi naj bi se razpravljalo o Hooverjevem načrtu. Ameriški strokovnjaki pravijo, da je statistična o oboroženi sili posameznih držav na razpolago in z diskuzijami se lahko prične.

Joseph Paul Boncour, reprezentant Francije, je takoj pozval komitej, naj pripravi predlog za bistveno primerjanje oborožene sile posameznih držav. Zahteval je, da se italijanska fašistična milica in nemška neoficijalne "armade" vključijo v kategorijo aktualne oborožene sile, predno se odpre splošna diskuzija o tem vprašanju.

Berlin, 1. okt. — "Hendersonov" najzornější apel na Nemčijo, naj pošlje svoje reprezentante na razorožitveno konferenco, je neoprejemljiv, ker ne vključuje principa popolne enakopravnosti. To izjavo je včeraj podal baron Konstantin von Neurath, nemški zunanji minister, ob svojem povratku v Berlin iz Ženeve. "Obvestil sem francoskega premijerja Herriota, da sem pripravljen diskutirati z njim o tem vprašanju, toda on ni podvzel nikake akcije, pač pa odločil direktna diplomatska pogajanja.

"Sedaj je odvisno od drugih držav, da pojasnijo svoja stališča. Nemčija vztraja pri svojih zahtevah, ki jih je pojasnila v prejšnjih izjavah. Reprezentanti Nemčije se ne bodo udeležili razorožitvene konference, dokler jim ne bo zagotovljena enakopravnost pri vseh diskuzijah, ker se ne marajo podvreči diskriminacijam."

56 bank propadlo v septembru
New York. — V septembru je 56 bank zaprlo vrata v Združenih državah, dočim je v avgustu propadlo 86 bank. Tako poroča The American Banker.

Zatiranje opozicije v Indiji

Velika Britanija obnovila kampanjo proti sovražnikom v nacionalističnem taboru. Obiski Gandija prepovedani

Bombaj, Indija, 1. okt. — Milovni razgovori v veravski jetnisti med Gandijem in drugimi voditelji indijskih nacionalistov so bili včeraj nenadno prekinjeni. Britska vlada smatra, da je drastična akcija proti nacionalistični stranki in vsem drugim rebelnim organizacijam potrebna, da s tem zatire opozicijo.

Dobre posledice Gandijevega "smrtnega posta" v prilog miru v Indiji so bile uničene po teroristih v Bengalu, ki so včeraj napadli Alfreda Watsona, urednika lista "Calcutta Statesman". Teroristi so po gangoskem načinu napadli Watsona in oddali več krogel nanj. Dve sta ga zadeli, vendar je Watson ušel smrtni. Dva od napadcev sta potem izvršila samomor.

Britske avtoritete so takoj po tem morilnem napadu prepovedale obiske Gandija, njegovo ženo pa so ponovno poslale v zapor, kakor tudi mrs. Sarodjini Naidu, slovito indijsko pesnico, ki je spremljala Gandija na poti v London, kjer se je udeležila konference okroglo mize lanske leto.

Vlada je uverjena, da je drastična akcija potrebna, ker ne more biti govora o samovladi Indije, dokler ne zatire terorističnega gibanja. Pripravljeni je tudi vzpostaviti militaristični režim, ako bodo vsa druga sredstva odpovedala.

Na drugi strani pa Gandijevi prištasi trdijo, da je za končanje terorističnih akcij potreben odpoklic britske oborožene sile. "Nikdo ne smra žrtvovati življenja, ako nima za to posebnih motivov," je rekel Gandi, ko je bil informiran o novi zatiralni kampanji britske vlade. "Ako bo Indija dobila svobodo, bo tudi terorizem odpravljen in življenja Evropejcev ne bodo več v nevarnosti."

Neki voditelj evropske grupe je včeraj petiral na britske avtoritete, naj odgode vse ustavne reforme v Bengalu, dokler ne zatire terorizma, ki dobiva čedalje večji obseg.

Potres na Grškem se ponavlja

Solon, Grčija, 1. okt. — V zadnjih 24 urah je bilo tu enajst potresnih sunkov in prebivalstvo je v veliki paniki. Ves promet počiva in ljudje spe na prostem. Kakor poročajo, se je potok Chalcidice odtrgal od celine in postal otok; drugod se je odprla zemlja na milje daleč in široke razpoke so se napolnile z vodo.

BRATA INSULL BOSTA POZVANA NA ZASLIŠANJE

Preiskava ugotovila, da je bila Insullova investicijska korporacija insolventna že meseca decembra lanskega leta

Chicago, 1. okt. — Urad državnega pravdnika Swansona, ki je uvedel preiskavo v osadije Insulla in njegovega brata Martina, naj se vrneta v Chicago in na zaslišanju pojasnita nekatere finančne transakcije. Samuel Insull je po polomu njegovih kompanij odšel v Pariz; njegov brat pa se je umaknil v Kanado.

Včerajšnja preiskava je prinesla na dan novo odkritje. Ugotovila je, da je Samuel Insull sankcioniral in avtoriziral rabo fondov več njegovih kompanij v svrhu protekcije osebne lastnine, ki jo je imel njegov brat Martin pri brokerskih firmah.

Ako se brata Insull ne bosta hotela odzvati pozivu in pojasniti te transakcije, bo urad državnega pravdnika podvzel odločno akcijo, da ju prisili na povratek.

Ugotovljeno je bilo, da je Martin dvignil \$170.222 iz sklada Middle West Utilities Co. in Mississippi Valley Utilities Investments Co. S to vlogo je podpril svoje vloge pri brokerskih firmah.

Na včerajšnjem zaslišanju pred federalnim sodnikom W. C. Lindleyjem je nastopil kot priča H. L. Stuart od Halsey, Stuart & Co., ki je izpovedal, da je bila Insull Investments, Inc., insolventna že 17. decembra lanskega leta, ko sta on in Samuel Insull, Jr. urgirala newyorške in čikaške banke, naj podaljšajo posojila. Apel so banke odbile, nakar je prišla Insull Investments, Inc., v konkurz 16. aprila t. l.

Propadanje malih trgovin

New York. — Bradstreet (statistična organizacija) poroča, da se propadanje malih trgovin vedno bolj množi. V tednu, ki je končal s 16. septembrom, je 326 trgovin zaprlo vrata v primeri z 22 v prvem tednu septembra.

V tednu, ki je končal s 15. septembrom, so bili bankroti na splošno številnejši kot pa teden prej. Izvzete so le bančne in finančne institucije, ki zasnamujejo nekoliko manj polomov.

Napredek španske socialistične stranke

Madrid. — Članstvo v španski socialistični stranki se je potrojilo od meseca aprila 1931, ko je bila strmoglavljena monarhija.

Ogrska je dobila novo vlado

Nestranski kabinet je udarec za Hababurizane

Budimpešta, 1. okt. — Julius Goemboos, eden od redkih voditeljev ljudstva, ki se je povzpelo do moči v tej fevdalni državi in moč, ki je prepelčel bivšemu cesarju Karlu ponovno polastitev ogrskega prestola, je uspel v formiranju novega kabineta.

Z odločno gesto, ki je presenetila plemenitake in vladajoči razred, je Goemboos sestavil novi kabinet v enem dnevu in ga bo sedaj predstavil regentu Hortyju v odobritev. Povedini je kabinet nestranski, dasi ga podpira Bethlenova združena stranka, ki je imela večino v parlamentu, odkar je bil strk komunistični režim Bela Kuna. Bethlenova stranka ima tri pozicije v novem kabinetu.

Goemboos, ki je imel pozicijo vojnega ministra, odkar je organiziral grupo dijakov-vojakov proti cesarju Karlu pred enajstimi leti, bo še nadalje obdržal ta portfelj. Imenovanje Goemboosa za premijerja je velik udarec za legitimiste, ki še vedno kujejo načrte za povratek Hababurizana na ogrski prestol.

Ameriški farmarji delajo za drugo

Njih dohodki ne bodo letos dostavili niti za kritje obveznosti

Oklahoma City, Okla. — Farmar R. D. Tomlinson iz Oklahome je poročal, da bodo letos farmarji dobili za deset glavnih pridelkov nad sto milijonov dolarjev manj kot pa znašajo njihove obveznosti — davki, obresti in najemnine za farma.

Leta 1928 so farmarji plačali 644 milijonov davkov, 760 milijonov obrestí od posojil in 1,048 milijonov najemnine za farma; skupaj 2,472 milijonov.

V zadnjih štirih letih se je znižala le najemnina, pravi Tomlinson, sorazmerno s znižanjem cen pridelkov. To znižanje znaša krog polovice omenjene vloge. Niso se pa znižali ne davki niti vsota skupnih obrestí.

Ze deset glavnih pridelkov bodo letos farmarji prejeli po Tomlinsonovi kalkulaciji, ki je v nekaterih postavkah nižja kot so pa povprečne tržne cene, na primer bombaža, katerega on računa po vsem em centem funt — za teh deset glavnih pridelkov (pšenico, koruzo, bombaž, seno, tobak, oves, ječmen, riž, sladkorno peso in "grain sorghum") bodo farmarji dobili okroglo 1,948 milijonov.

Njih davki, obresti in najemnina pa znašajo 1,948 milijonov, kar pomeni, da bodo koncem leta v luknji za 106 milijonov! Farmarji bodo delali vse leto nele zastoj, ampak bodo koncem leta še več dolžni kot so bili ob začetku!

Tako gre ameriško farmarstvo rakovo pot že več let, posebno pa v sedanji krizi, ko so se radi niskih cen pridelkov njih obveznosti — obresti in davki — podvojile. Več kot polovico farmarjev ne lastuje zemlje, ampak jo imajo v najemu. Ta proces pauperizacije stalno narasta in ni daleč čas, ko bo dve tretjini farm v najemu — razmere, ki nimajo primere niti v givni Evropi.

Farmar Tomlinson ne polaga velike važnosti na farmarske stavke in farmarske kooperative, "ker ne morejo dati delavcem zaščutka za kupovanje potrebščin. In če so masa ljudstva brez denarja, je tudi zvišanje cen brez pomena; zadnje bi le znižalo konzumcijo in prineslo večje miserijo tistim, ki so v potrebi in ne več denarja nam," pravi Tomlinson.

Rešitev tega problema ni po njegovem mnenju niti v stavih delavstva za višje mezd,

ŽELEZNIČARJI ODKLONILI NOVO REDUKCijo

Upravitelj železnice so odgovorili, da bi bila predlagana konferenca za znižanje mezd "neumestna." Kaj store železnice, ni znano

Washington. — (FP) — S S predlaganim "prostovoljnim" ponovnim znižanjem plač na železnicah ne bo nič. Sugestijo za skupno konferenco, ki naj bi razpravljala in sklepala o tem vprašanju, so voditelji železničarjev kratkoročno odbili, češ, da bi ne bila upravičena.

To se je zgodilo po skupni "neformalni" seji masnega odbora upraviteljev železnice in voditeljev železničarjev, ki se je vršila prejšnji dan. V imenu slednjih je odgovoril pismeno A. F. Whitney, predsednik Rail Labor Executives' asociacije.

"Mi se vsi strinjamo v tem," pravi Whitney v pismu, "da bi bila masdna konferenca v tem času neumestna; in ker nimamo nobene avtoritete pridružitvi se taki konferenci, je tudi ne bomo iskali niti dajali pobude za masdna pogajanja."

"Dogovor s dne 31. januarja 1932, ki avtomatično poteče 31. januarja 1933 in določa 10% redukcijo, vključuje praktično vse železnice in delavce. Do poteka tega dogovora je še štiri mesece. Mnoga pričakovanja, ki so vodila do tega sklepa, se niso izpolnila v sednjih štirih mesecih in malo je oseb, ki bi se drznile napovedati razvoj prihodnjih štirih mesecev."

"Vam je znano, da je 40% železniških delavcev brez dela in da tisti, ki ga še imajo, delajo le del časa in jim je poleg tega še 10% odtrganih od plače. Prav tako vam je tudi znano, da se od sadnjega januarja naš položaj stalno poslabšuje. Vsi delci tega bi nikdo pravilno ne sstopal delavstva, ako bi se navduševal za kaj drugega kot za izboljšanje sedanjih razmer. Članstvo gotovo nima nobene želje za sodelovanjem, da bi se razmere še poslabšalo. To je razvidno tudi iz naše izjave s dne 24. avgusta," pravi Whitney.

V dotični izjavi so voditelji železničarjev zavstali stališče, da se bodo borili proti vsaki nadaljnji redukciji, da traja spoznam le eno leto in da se zaposlenost ni stabilizirala, kot so to obljubili upravitelji železnice.

Železnice sedaj ne preostaja drugega v tej smeri kot da naznanijo redukcijo na posameznih sistemih, nakar bi sledila dolgotrajna pogajanja, kot jih predvideva železničarski zakon iz leta 1922. Iz sedanjega temperamenta je razvidno, da železničarji ne bodo pristali na nove redukcije, pa naj se dogodi kakoli. Njih sadnje sredstvo je stavka, ki tudi ni izključena.

Krvavi spopadi med fašisti in socialisti na Dunaju

Dunaj, 1. okt. — V uličnih spopadih med fašisti in socialisti je bilo v zadnjih dveh dneh okrog 50 oseb ranjenih in 400 aretiranih. Fašisti imajo tu sbo-rovanje in to je izvalilo konflikte. Včeraj je bil kraval tudi v mestni zbornici, ki pa ni trajal dolgo, kajti socialisti so pometal fašiste na ulice.

dokler družba sloni na profitnem sistemu. V slučaju, da stvarniki dosežejo svoj namen, podjetniki enostavno zvišajo cene produktom ali pa upeljejo novo masinerijo.

On smatra vse delavske in farmarske organizacije v glavnem za vzgojevalne — sredstvo za navajanje ljudskih mas za sodelovanje drug s drugim. Rešitev tega problema je le v kreiranju nove kooperativne človeške družbe, zaključuje farmar Tomlinson.

Zastani newyorški župan McKee v razgovoru z voditeljem brezposelnih delavcev, Carlom Winterjem.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE POPORE

NE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

Subscription rates for the United States (except Chicago) in Canada \$2.00 per year, Chicago and Europe \$3.00 per year; in Europe \$4.00 per year, Chicago and Europe \$5.00 per year; in Europe \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.00 per year; in Europe \$8.00 per year, Chicago and Europe \$9.00 per year.

138

Giblje se, giblje!

Med ameriškim delavstvom se nekaj premiče. Če bo kriza trajala še eno leto, bo po teh znamenjih precej brčanja. Namreč med bona fide ameriški delavci, ki so organizirani v starokopitnih unijah.

Poročali smo že, da je Green, predsednik Ameriške delavske federacije, zagrozil z "neodvisno delavsko stranko," če ne bodo republikanci in demokratke "boljši prijatelji" organiziranih delavcev. Za letošnje ostane le pri tej grožnji. Eksekutiva ADF je že izjavila, da bo federacija v letošnji volilni kampanji nevtalna, unijam pa priporoča, naj po starem volijo svoje "prijatelje" in porazijo "sovražnike." Ker je stara navada, da so pred volitvami vsi kandidati "prijatelji" delavcev, bo malo težko izbrati...

Eksekutiva pa ne more zabraniti, da bi enote organiziranih delavcev ne imele lastne politične taktike. Tako je organizacija tekstilnih delavcev, United Textile Workers of America, pred kratkim na svoji letni konvenciji v New Yorku sprejela resolucijo za formiranje neodvisne stranke delavstva v Združenih državah. Ta resolucija tudi nalaga delegatom tekstilne unije, da morajo glasovati za enako resolucijo na prihodnji konvenciji Ameriške delavske federacije.

Ko je Green izvedel za ta sklep, je stisnil rep med noge, rekoč, da "čas še ni dozorel za samostojno delavsko stranko v Ameriki." Unije v splošnem se niso za to! Kakor hitro se večina unij izreče za ta korak, se jim tudi eksekutiva federacije pridruži. — To, kar je povedal Green, je korak dalje od stališča njegovega prednika Gompersa. Ko so pred dvanajstimi leti nekateri unije na srednjem zapadu stopile v Farmer-Labor party, jih je Gompers opozoril, da je to proti politični taktiki federacije. Green se je toliko oddaljil od Gompersa, da on odobrava delavsko stranko "kakor hitro bo čas zrel." Morda mu letošnja konvencija federacije pokaže, da je čas že zrel.

Med tem pa je še mnogo unij v večjih mestih, ki se ne brigajo za nevtralnost stališča federacije in do vrstu bredejo po demokratskem in republikanskem močvirju. Na primer v New Yorku, kjer Daniel J. Tobin lomi kopja za demokrate, na drugi strani pa Hutchinson, predsednik tesarske unije, zagaja kadilo republikanskim "prijateljem." V Philadelphiji, Bostonu, Pittsburhu in Chicagu imajo enak spektakel.

Nič bolje ni v vodilnih krogih stare rudarske unije, kolikor ta unija še živi. Neabit, eden voditeljev ostankov United Mine Workers v Illinoisu, je celo demokratski kandidat; na eni strani agitira za demokrate, na drugi pa nahruljuje rudarje, naj gredo delat po znanih mestih. Niti ni čudnega, da se je zadnja močna postojanka stare rudarske unije (Illinois) razcepila in večina rudarjev je obrnila hrbet starim voditeljem — mešetarjem in hlapcem delodajalcev interesov in kapitalistične politike.

Med članstvom ameriških strokovnih unij precej kipi. Preprosti delavci spoznavajo, da jih stari voditelji le varajo; spoznavajo, da ti voditelji žive še v egiptovski periodi delavske zgodovine. Današnja kriza je nautila delavce, da s staro taktiko ne pridejo nikamor. Delavci morajo biti organizirani politično prav tako kakor strokovno! Nobenemu "prijatelju" ne smejo več zaupati. Sami morajo iti v sobornice, javne službe in kongres, če hočejo doseči zavarovanje proti brezposelnosti, socialno zavarovanje, zakon minimalne mese in nižnj delovnik, odpravo otroškega dela, ter odpraviti neštete krivice, ki jih tajejo. Zato zahtevajo neodvisno delavsko stranko.

Več krajevnih in krajevnih centralnih unij se je izreko za platformo in kandidate socialistične stranke. To gibanje bo prej ali slej splošno! Mora priti! Toda prej se mora nekaj zgoditi v unijah in vrhovnem vodstvu Ameriške delavske federacije: stari voditelji morajo oditi! Absolutno nesposobni so za delavsko politiko, nesposobni za strokovne zadeve unij in nove potrebe delavcev, in mnogi med njimi so nepošteni. Ves ta voditeljski gnoj mora biti prej izkidan iz delavskih unij!

Ameriške delavske unije morajo dobiti mlade, zavedne in energične voditelje, ki bodo razumeli krizo v pravi luči in razumeli prava pota, po katerih mora hoditi ameriško delavstvo v bodoče.

Ameriške delavske unije se morajo preroditi. V tem bo vstajenje in zmaga ameriškega delavstva.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Poročilo o političnem gibanju

Girard, Ohio. — Kampanja socialistične stranke v tem okrožju je v polnem zamahu. Klub bi v Trumbull okraju — 6 po številu — so vrgli vas mogočo silo v volilni boj. Prvi je šlo za podpise, da dobimo na soc. listo v Ohiju predsedniškega, podpredsedniškega in governorskega kandidata. Treba je bilo iti na turo, da smo dobili gotovo število podpisov, da bodo socialistični kandidati tudi na okrajni volilni listi. Vse to se je izvršilo z uspehom, tako da bodo volilci imeli v tem okraju celo socialistično listo 8. novembra.

Nagovarjamo tudi rojake za vstop v soc. klube. Nočejo pristopiti iz gotovih razlogov. Pravi, "volili pa bi socialiste", ampak kako, ker nimate nikakih kandidatov? Rojaki, letos boste lahko oddali svoje glasove soc. kandidatom. Okrajni odbor soc. stranke, ki zbora v tukajšnjem Slov. domu, tudi razpeča vsake vrste tiskovino. Ni dolgo tega, ko smo naročili 10.000 komadov različnih letakov.

Precej življenja se je pričelo opažati v par milj oddaljenem mestu Youngstownu, ki je znano kot eno najbolj nevarnih mest v Ohiju za napredni delavski element. Seveda, v njem kraljuje mogočna korporacija pod imenom Youngstown Sheet & Tube Co., ki je sedaj skoraj popolnoma v zastoju.

V mestu obstoji Young Peoples Socialist League. Med nje so pričeli prihajati sodrugi iz Warren, Hubbard in Girarda, ter pričeli mlade fante in dekleta vzpodbujati, da postanejo kar najbolj aktivni sedaj, ko se vrši soc. kampanja. In res mladenci so šli takoj na delo. Aranzirali so shod, na katerem bo govoril tudi Joseph W. Sharts, kandidat za governerja na soc. listi. Mladi fantje so potem skupaj skupno sejo klubov iz Hubbard, Girarda in Warren, Pojasnjeno je bilo, da se shod vrši dne 18. okt. svečer v South Side High School, Youngstown, Ohio.

Rojaki, delavci, tukaj se vam nudi prilika, osebno videti in slišati delavskega boritelja Maurerja, ki se še mnogo let bori za naše interese. Vstopnina na shod bo samo 10c.

Naj še omenim, da shod, katerega je aranziral klub JSZ v Girardu na 14. sept. in povabil Jopka Ovna kot govornika, se je vršil. Ker je prejšnji večer Ovan govoril v Clevelandu, sta prišla s njim tudi Pogorelec in Zorko. Prvi je govoril Pogorelec, potem okrajni organizator Reatty in potem Joško Ovan. Ker je bil tudi sod. Snoy med nami, je tudi on spregovoril par besed. Kar se udeležbe tiče, je bila nekako srednja. Farrell, Pa., Warren in Youngstown, O., so bili precej zastopani, naših Girardčanov pa ni bilo toliko kot bi jih bilo pričakovati. Seveda, nekateri imajo še nekatere predodke, češ: kaj bodo slov. socialisti! No, mogoče pa bomo šli bolj v polnem številu poslušat Maurerja na 18. okt. v Youngstown.

Drugi večer je govoril Ovan v Barbertonu in potem v Collinwoodu. Iz Collinwooda je prišel v Girard in smo skupno s več našimi sodrugi šli na shod v Farrell-Sharon, Pa. Lahko rečem (samo 2 dni časa so imeli za oglašanje Ovnovega shoda), da je bila udeležba velika. Ovan je napravil dober vtis na navzoče. Rojaki v Farrell-Sharonu so pokazali, da se zavedate svoje dolžnosti.

Piknik, ki se je vršil na 25. sept. za tiskovni fond Proletarca, je bil dobro obiskan. Naši zavedni rojaki iz Sharon in Miheve iz Salema, so precej pripomogli k dobremu uspehu, kar se zasedajo, da je delavski list odvisen od delavcev samih. Na pikniku so bili tudi iz Youngstowna in Modic iz Warren. Rojaki, a tem ste pokazali, da ste pripravljeni se šrtvovati za list, ki izhaja še tretje desetletje, ne da bi pokazal kako drugo barvo kot socialistično.

Nekaj naših naročnikov in fantov se ni moglo udeležiti piknika, ampak so se tudi dobro odrezali; so darovali po svojih

močeh v prilog piknika. Hvala vsem, ki ste se udeležili piknika in tistim, ki so darovali. Kolikor mi je dosedaj znano, bo naš piknik prinesel Proletarcu krog \$60. Z našo naselbino je to velik uspeh, ker je majhna. Našega piknika so se udeležili tudi ameriški sodrugi iz Hubbarda. Na pikniku so spregovorili po par besed tudi soc. kandidat za šerifa, kandidat za komisarja, kandidat za pregledovalca in kandidatinja za sodnijskega pisarja. Vsi so kandidati na soc. listi. — John Tancek.

Volitve prihajajo

Milwaukee, Wis. — Samo še dober mesec dni je pred splošnimi volitvami, zato pa je naša dolžnost, da se pogovarjamo in razmišljamo v glavnem o volitvah in o kandidatih. Le na ta način bomo izvedeli, kako velikega pomena za delavce je delavska politika. Saj vse to daleč seže v naše ekonomsko in socialno življenje vsega delovnega ljudstva v deželi. Ljudstvo pa se razlikuje po mišljenju eden od drugega, ker ima vsaka skupina in vsak posameznik različne ideje do svojih interesov. To pa ni pravilno, ker na ta način ne more nobena skupina in noben posameznik mnogo doseči v sedanjem kapitalističnem sistemu, razen kapitalistov samih, ker kontrolirajo vse.

Da, vladajoči razred, ki je majhen po številu, ima vsega dovolj. Lahko si kupi vse kar hoče. Lahko tudi kupi zverine in šloveski podobi, da streljajo na poštene ljudi, ki se bore za boljše obstanek. To se je pokazalo že v mnogih slučajih. Kjerkoli je bila kakšna stavka, pa so poslali nad stavkarje pobojnike iz vrst delavcev, ker so jih kompanisti plačali. In pri tem se zgojdi, da delavec delavca ubija. Vse to se godi zato, ker niso delavci organizirani ne politično ne strokovno. V prvi vrsti bi se morali dobro organizirati, pa bi izvajali zmago.

Zato pa je treba, da imajo v javnih uradih delavci svoje zastopnike, kateri bodo delali njim v prid — v prid delavskim interesom. Treba je skupnega nastopa na volilni dan, tako da bodo vsi delavci volili za delavske kandidate, ne pa da bodo glasovali za svoje sovražnike, kar se je z malimi izjemami dosedaj vselej zgodilo. Zato pa imamo tako slabe razmere, zato se tako grdo postopa z delavci povod, kjer se le more, ker nimajo svojih zagovornikov. Torej je skrajni čas, da se delavstvo prebudi in zaveže, da bo oddalo svoje glasove svojim zastopnikom, ne pa svojim pljavkam.

Ogromna večina delovnega ljudstva — delavci in farmarji ter mali trgovci — nima čisto nikake moči pri vladi. Zakaj ne?

Zato, ker je brezbrilna, ker se ne zaveda pravega pomena, ki leži v glasovnici. Kdaj se bomo prebudili, da bomo delali zase, za svoje lastne interese, ki so delavski interesi? To je vprašanje, s katerim se bavi delavski voditelji že mnoga leta. Žrtvovali so že mnogo, tudi svoja življenja, samo da je delavstvo napredovalo, tudi če samo za en korak. Napredek je počasen, pa je zato, ker se noče delavstvo porjati svoje delavske stranke, katere deluje zanj.

Delavci in kmetje, nikar ne glasujte za republikance ali demokrate! Ti vam gotovo ne bodo prinesli prosperitete, ampak vas bodo pomagali odirati še naprej. Še naprej se ne bodo brigali za stradanje in bedne delavce in njihove družine. Ne, ker oni se brigajo le za svoje žepce. Taki so njihovi principi in interesi in le tem oni služijo. Zato pa je neumno, ako kdo verjame njihovim puhlim frazam in obljubam, ko pravijo, da bodo dali to in ono, kadar bodo izvoljeni. Nič ne bodo dali, ker ne morejo, kajti služiti morajo gospodarju, ki se mu pravi kapitalizem, kateri je največji sovražnik delavstva po svoji naravi.

Kdor pričakuje, da bodo kapitalisti dali delavcu kosček pravice, se moti. Tega ne bodo storili, ker to je protikapitalistično. Oni gledajo za svoj razred in zase, za privatni profit in nadprofit, za privatno lastnino in za izžemanje delovnega ljudstva. To je njihov glavni princip. Delavci bi ne smeli volku zaupati svojih pravic. Ker pa je delavstvo še v veliki večini nezavedno, pa ravno to dela leto za leto.

Moderni kapitalizem ima razprežene razne mreže, v katere lovi svoje kaline, da mu služijo v uradih, tovarnah in rudnikih. Čim pa se bodo ti kalini zavedli, da so tudi oni ljudje, ki imajo moč, da mislijo sami zase, takrat pa se bodo obrnili vsi kot eden in odrekli pokorščni svojim gospodarjem ter nastopili bodo novo pot, katere jih bo vodila v svobodo. Do te poti pa se pride z razumom, po poti pa s silo, ki je v glasovnici.

Da odstranimo kapitalistični sistem, bomo imeli lepo priliko dne 8. novembra, ko se bodo vršile glavne volitve te dežele. Oddajmo vsi naše glasove soc. kandidatom, kakor sta Norman Thomas in James Maurer. Glasujmo tudi za vse ostale soc. kandidate — v kongres, postavljajmo, občinske in mestne svetce. Nje izvolimo v velikem številu, pa bodo hitro upeljali tako uredbo, da bo imela vsaka oseba pošteno življenje.

V Milwaukeeju imamo ponovno za kandidata v wisconsinško postavojo sedanjega poslance rojaka Johna Ermenca, ki je delavski borilec; on kandidira na soc. listi. Volimo zanj vsi! Izvolimo ga ponovno, da se bo še nadalje boril z ostalimi soc. poslanci vred za delavske interese.

Joseph Ula.

Miss Joan McDonald, hči angleškega premijerja in propagandnega delavskega voditelja, se moči. Na sliki je s svojim zaročencem, ki je dr. Alastair MacKinnon.

Brezžična pisma

Pred znanstvenim forumom v Londonu je predvajal izumitelj senator Marconi svoj najnovejši izum, brezžično prenašanje strojne pisave. V mestu Chelmsfortu je bil montiran oddajni aparat, ki je na poseben način zgrajen pisalni stroj, v Londonu pa sprejemnik, ki je nekakšna kombinacija filmskega aparata in televizorja. V Chelmsfortu so natipkali nekoliko besed in skoraj v istem hipu so se te besede prenesle brezžično na sprejemnik, ki je tako napravljen, da fiksira tekst takoj na film oranžne barve in ga napravi tudi takoj vidnega. Važno pri novem izumu je to, da ga je Marconi izpolnil z nekaterimi novimi izumi, ki izločajo po možnosti atmosferske točnje, tako da se tekst prenese na sprejemnik čist in jasen. Aparatura dela skrajno hitro, v eni minuti je mogoče oddati kakšnih 120 besed. Daljave ne igra nobene vloge, kakor je ne igra pri navadni radiotelegrafiji, in tako bo mogoče oddajati pisma brezžično na največje razdalje, iz Evrope na Kitajsko, v Ameriko ali pa tudi v Avstralijo. Priprava ni posebno draga in zato jo bodo začeli po vsej priliki že v kratkem izdelovati na debelo. Posebno važno je to, da je mogoče z njo oddajati brezžično tudi slike. Napravili so poskus in slike so se pokazale v Londonu v vseh najfinerjših odtenkih.

Ob isti priliki je imel Marconi kratko predavanje o bližnjih smotih brezžične tehnike. Naslednja etapa bi bila brezžični prenos električne energije v velikem obsegu. V manjšem se je to, kakor vemo, že posrečilo, toda stvar je treba izpopolniti toliko, da bo mogoče n. pr. brezžični pogon lokomotiv. Marconi sam se bavi s takimi poskusi, a doslej še ni imel velikih uspehov. Vendar upa, da bo še sedanje pokolenje rešilo ta problem.

O zadnjem sončnem mrku

Zadnji sončni mrk 31. avgusta t. l. je vzbudil povsod velikansko zanimanje. Znanstveniki so organizirali nad dvajset ekspedicij, največ ameriških. Učenjaki z Mount Wilsona, ki veljajo za največje astronome sveta, so odpotovali v Lancaster, torej nad 3000 milj daleč, da bi opazovali totalni sončni mrk. Lalk bi se vprašal, čemu toliko zanimanja za pojav, ki traja v najboljšem primeru le 100 sekund, čemu vsi ogromni izdatki? In vendar je vse upravičeno! V zadnjih dveh desetletjih je nastalo mnogo novih problemov, ki siliijo v ospredje in zahtevajo rešitve.

Sonce nas kot najbližja stalnica najbolj zanimajo. S svojim mrkom nam omogoča merjenje odklona žarkov v sončnem gravitacijskem polju, omogoča nam spektroskopično raziskovanje nižjih plasti svoje atmosfere in tudi čudoviti kolobar sonca, t. j. korono, lahko opazujemo; prav tako moremo proučiti strukturo korone, polarizacijo in toplotno-izžarjevanje. Toda v kratki dobi 100 sekund je treba dovreči vsa merjenja in vse tehtavno delo.

Letošnji mrk je razočaral skoraj večino znanstvenikov zaradi oblačnega neba v krajih opazovanj. Le japonska ekspedicija, ki jo je organizirala kitajska univerza v državi Maine, je prinesla baje zadovoljive rezultate. Slučajno je prišla na zelo pripravo mesto v okraju Alford in napravila izvrsten posnetek korone.

Tudi o Einsteinovih relativitetni teoriji se je mnogo govorilo. Je li pravila, ali omejena? Sončni mrk naj bi razčistil to vprašanje! Člaski profesor dr. Lee je organiziral v to svrha svojevrstno ekspedicijo s tremi letali, ki so v času mrka v višini 250, 1000 in 5000 m beležila toploto in zračni pritisk. S primerjanjem teh rezultatov upa dr. Lee najti odgovor na to že res pereče vprašanje.

Kaj pričakujemo v bodočnosti od Tesle?

Zadnje leto je bilo za Teslo posebno plodno; dokončal je dve zelo važni iznajdbi, katerih si obetajo strokovnjaki mnogo, saj je tudi njih praktičen uspeh zagotovljen. Prva iznajdba je naravnost senzacionalna in Tesla namerava še tekom tega leta objaviti vse podrobnosti. Prva posega na polje molekularne fizike in bo imela dalekosežne posledice v jeklarški industriji, ker omogoča izdelovanje mnogo boljše kvalitete jekla in poenostavi celokupni proces proizvajanja, kar bo tudi znatno cene te važne kovine.

Tesla se je že od nekdaj ukvarjal s problemom, kako najti nove vire energije in ravno v zadnjem letu je dosegel teoretično in praktično uspehe. Moderna tehnika nestrno pričakuje kdaj bo objavil znanstvene principe in načrta svojih novih generatorjev, ki bodo mogli orjaški stroji.

Njegova druga iznajdba pa bi omogočala proizvajanje žarkov vseh vrst količin energije. Z njo bi tudi dokazali, ali je sedanja teorija o strukturi atomov pravilna, ali pa sloni na napetih hipotezah in bomo morali iskati novih poti in smernic.

Elektrika v človeškem telesu

Angleški major Raymond Philip je izumil pripravo, ki ji je dal ime radio-pelometer in ki spreminja človeška izžarjevanja v električno energijo. V glavnem sestoji iz okrogle bakrene plošče, v kateri nastanejo toki s samim dotikom rok. Pri poskusih je bilo mogoče z dotikom te plošče spraviti v obrat majhen otroški vlak, sprožiti svinilno pripravo itd. Tehniki pa dvomijo, da se bi bil za vsem tem kakšen izumitelj trk.

Frank Pipan.

Borba med dvema diktaturama v Nemčiji

Drama in komedija ob enem.

Na dramatični način je bil razpuščen nemški državni zbor. V trenutku, ko je parlament sklepal o nezaupnici vladi in o razveljavitvi zaslišnih naredb, je hotel nemški kancler razpustiti državni zbor, pa dvakrat ni dobil besede ter je moral odločiti o razpustu močnejše izvršitve predsednika zbornice fašistov. Göring je nato izjavil, da vlada, ki je dobila nezaupnico, nima pravice razpuščati državnega zbora in poslal tudi predsedniku republike pismo z enakim besedilom ter z grožnjo, da bo državni zbor nadaljeval svoje seje. Zastopnik vlade pa je izjavil, da vlada sploh ne bo več razpravljala z zastopniki parlamenta in permanentnimi odbori (zunanj politični), če Göring ne prekliče svoje izjave. Göring je izjavo preklisal ter priznal, da je vlada imela pravico razpustiti parlament, dokler uživa zaupanje predsednika republike. Tako je končala komedija fašističnih voditeljev v tej zadevi.

Državni zbor je razpuščen in vršile se bodo nove volitve. Kancler se pripravlja, da ustavo izpremeni, da skliče konstituentno "po načelih, ki bodo jamčila to, da bodo njegovi naklepi." To je mogoče, ni pa v zmislu volje in interesov nemškega naroda.

Socialna demokracija se že pripravlja na nove volitve ter je izdala oklice, v katerem dokazuje borbo med dvema diktaturama za reakcionarno politiko in smešno delavstvo škodljivo vlogo narodnih socialistov.

Ustava izhaja iz naroda, pravi, zato je najvišji zakon. Dokler so bili socialisti demokrati najmočnejša stranka v državnem zboru, se nobena vlada ni upala lotiti najsveteljih pridobitvenih delavskih pravic. Danes je v državnem zboru 230 narodnih socialistov; v parlamentu je druga večina (narodni socialisti in klerikali), zato je vlada lahka izdala navedbe glede utesnitve delavskih koalicijskih in socialnih pravic. Hinavaka je politika narodnih socialistov, če se zavzemajo za parlamentarno in ustavno delovanje, ker so vendar že zahtevali absolutno oblast, diktaturo, zase, dočim sta fevdalizem in kapitalizem močnejša ter zahtevata tudi zase oblast in diktaturo. Borba se torej vrši med načeli fašistične in nemške fevdalno kapitalistične diktature.

Parlament je brez moči. Narod je izvolil v parlament večino nasprotnike parlamentarizma. Ali v tem oziru nas ne sme prav nič motiti navidezna borba fašistov za parlamentarizem, ki ga vrši samo zaradi tega, ker ne more dobiti absolutne oblasti v svoje roke. Pozabiti ne smemo, da so se narodni socialisti borili desetletje proti "si-stemu," to je proti demokraciji, proti "marksizmu," to je proti delavskim svobodam in delavskim socialnim pravicam. To dejstvo dovolj argumentira njih politično nelastnost v sedanjem političnem položaju.

S tem svojim delovanjem sta Hitler in Göring ter njihova stranka zakrivila, da je Pape postal kancler. V njihovem glasilu "Angriff" priznava to tudi Goebbels, ki pravi: "po našem širokem hrbtu sta splezala do oblasti Schleicher in Pape."

Tudi Hitler priznava to v svojem muenchenskem govoru še dne 8. septembra t. l., ko pravi, da so bili narodni socialisti nevtraln napram Papenovi vladi, dokler je bil nevtralen on.

V pruskem deželnem zboru je rekel narodnosocialistični poslanec Kube dne 30. avgusta t. l., da je Hitler izvršil preddela za Papenovo vlado. Pa tudi vlada sama se je sklicevala v eni svojih izjav na Hitlerja.

Delovanje narodnih socialistov, hujkanje proti demokraciji in marksizmu in pa kapitalistični denar, ki so ga dobivali za to delo, je bistvo te stranke. Ubijanje delavcev, rušenje delavskih domov in konsumnih društev; vse to so bila sredstva, s katerimi so hoteli zatreti demokracijo in politično oslabilo delavstvo, da bi jim diktatura padla v roke kot zrelo jabolko. Njih borba je šla proti kolektiv-

nim pogodbam, proti plačam, proti socialnim dajatvam in političnemu vplivu delavstva. In tako so narodni socialisti omogočili kapitalistično ofenzivo, tako so omogočili, da je bila uvedena v Nemčiji fevdalno-kapitalistična diktatura, kakršnih imamo v Evropi že več.

Socialna demokracija in organizirano delavstvo mora v tem opasnem trenutku pričeti z novo ofenzivo. Krize znižavanja plač ne more odpraviti, niti ne malenkostno poživljenje gospodarstva. Kriza je tako ogromna, da ne morejo zadoščati navidezne reforme, koncesije, marveč je treba praktičnega dela, ki se naj usmeri za socializacijo temeljne industrije in veleblanj; nadalje je naloga socialne demokracije, najostrejši boj proti redukciji in poslabšanju socialne zakonodaje.

Socialna demokracija zahteva zaradi tega predvsem plebiscit ali ljudsko glasovanje o zaslišnih naredbah. Narod sam naj pove, če mu je prav, da se zničujejo plače, da se rušijo kolektivne pogodbe in odpravi že uvedena socialna skrb. Desničarsko diktaturo bo premagalo le sklenjeno delavstvo. Proti državi bogatih za državo naroda; proč z diktaturo, pa bodi ta Hitlerjeva ali Papenova.

Boj velja za demokracijo in socializem! — D. P.

Vesti iz Primorja

Aretacije na Vipavskem. — Ob dveletnici Bazovice so neznanec postavili na Rebrvi v bližini Manč visok drog, na njem pa veliko slovensko zastavo. Ob vznožju droga je bil pritrjen napis: "Gorje onemu, ki se je do takne!" Zastavo je drugi dan opazila straža ter je prišla posebna policijska komisija in četa orožnikov, da so drog podirli in zastavo odnesli v Gorico. Istega dne se je prišel močan kordon orožnikov v Goče, kjer so aretirali 15 oseb, v Ložah istega dne pa dve, skupno torej 17. Orožniki so obkolili vas, "leteča policija" pa je vdrila v vas ter aretirala vsakega moškega, ki so ga našli na cesti ali v hiši. Celo nekega bolnika so dvignili s postelje in je moral s njimi.

Spas v Idriji. — O naslednjem dogodku v Idriji smo brali: V četrtek 15. sept. se je vršila v Idriji ob priliki otvoritve novega šolskega leta nekaka fašistična slavnost. Šolske maše so se udeležili predstavniki fašistične oblasti iz Gorice: prišel je pokrajinski fašistični tajnik Avenanti, policijski upravnik Modesti in prefekt Tiengo, da se je po tem vršila na glavnem trgu takle fašistična prireditve: Nekaj vojak je izročil dečku Cirilu Kavčiču, ki je bil v obleki balila, zastavo, ki jo je vojaštvo poklonilo fašistični mladinski organizaciji. Preden je vojak izročil zastavo, je dejal, da je prepričan, da bo njegov mlajši bratec nosil to zastavo zmerom pogum in proti soncu. Deček je naučeno odgovoril, da bo čuval zastavo in jo ponesel v zmago za slavo do-

movine. Drugi vojak je izročil enako zastavo mali "Italijanki" Mileni Lapajne ter jo poveljal, naj se razvije v modro in lepo dekle, da bo vredna velike matere Italije. Tudi deklica mu je odgovorila z visokimi frazami. Tako ju je naučil v šoli učitelj in tako sta tudi storila. Istega dne se je vršil tudi občni zbor fašije, na katerem je tajnik Mutto poročal, da se je med letom vpisalo v fašistično stranko 258 novih članov in da so vsi rudarji organizirani. Seveda pa ni povedal, da so se rudarji morali organizirati, sicer bi bili izgubili službo.

Javornik postaja trdnjava. — Italijani delajo na Javorniku velike utrdbe, ki po obsegu in važnosti ne zaostajajo za onimi na Nanosu. Posebno na Špiku hitijo z graditvijo. Tamkaj pripravljajo temelje za topove največjega kalibra in sicer ne majhno skupino, marveč celo vrsto. Trdijo celo, da bo topov v tistem okolišču okrog 100. Ta številka utegne biti pretirana. Res pa je, da delajo vsa dela v veliki tajnosti in da je ves prizadej okoliš strogo zastražen in ne sme nihče tja.

Kako je ta prepoved stroga, kaže naslednji primer: Bivši šupan Karl Poženel, ki je zdaj fašist, je šel 13. sept. na lov. Še preden pa je prišel do gradbene cone, ga je straža aretirala! Zelo pa so zaradi tega prizadeti tamkajšnji kmetje, ki imajo v gradbeni, zastraženi coni velike travnike, kjer pa letos niso smeli niti sena pokositi. Mnogi kmetje zaradi tega nimajo nobene krme za živino in so prisiljeni živino prodajati.

Ponesrečeni se je Herman Stihler iz Trebe, star 38 let, ki je delal v Trstu na neki stavbi. Padel je z visokega odra ter obšel z hudimi poškodbami na obrazu.

Poitalijantevanje prirlikov se nadaljuje. Novi dekreti so sprejeli: Skrinjar v Scrinari, Vitez Viti, Vatovec Vatta, Ziberna Giberna.

Brata ustrelili. — V Pčah pri Cerkmnu se je igral z lovsko puško osemletni Anton Platiša. Pomeril je v igri na šestletnega brata Ivana, ki je ležal v travi, sprožil — in Ivaneček je zadet umrl.

Z granato se je igral Andrej Devetak iz Opatjega sela na Krasu. Granata se je razpočila in fanta težko ranila. Prepeljali so ga v goriško bolnico.

Vipavsko vino se je podražilo. Pri kmetu ga dobite zdaj po 1.00 lir dočim je stal poprej 0.70. V gostilni ga točijo od 3.50 do 4.00 lire za liter. Letošnji pridelek je akoro ves že vnaprej prodan, ker ga ni mnogo. Lanski obilni pridelek je znižal ceno vina, caneno vino je kmalu pošlo in ko so zdaj kleti prazne, je cena vina poskočila, veletrgovci pa so si že vnaprej zaslužili vino pri vinskih gradnikih. Prav tako so se povzeli cene goveji živini in konjem, ker je bila carina na tujo živino svisana.

Nepotrebne skrbi

— Čuj, fante, zakaj pa pretepaš tega dečka? Ali ne veš, da moramo ljubiti svoje sovražnike?

— Nič ne skrbite, saj to ni moj sovražnik, temveč moj brat.

Vesti iz Jugoslavije

Ljubljana, 19. septembra. Bitka z vlomilci pri Rajhenburgu

Po vsem brežliskem okraju je zadnje čase "bila na delu" večja vlomilska skupina, ki je vlamljala in tudi napadala. Šele zadnje dni je uspelo orožnikom, da so vlomilce prišli. V noči od 13. na 14. t. m. so ti vlomilci v dveh skupinah vlamljali v rajhenburški dolini. Vlomili so v več trgovin, v eni pa so jih zaslišali in obvestili orožnike. Ko so potem vlomilci zbežali, so vdrli v prodajalno Delavskega doma ter tamkaj odnesli kakih 8000 Din gotovine. Tedaj so bili orožniki že za njimi. Dohiteli so jih na Velikem kamnu, kjer so imeli tudi svoj plen iz trgovine Anderluhove, v katero so malo prej vlomili. Roparji — ki so pri vlamu k čevljarju Geršku celo streljali — niso zbežali pred orožniki, marveč so se postavili v bran. Začeli so streljati. Seveda so začeli streljati tudi orožniki. Ranjen pa ni bil nihče. Po kratki bitki so se vlomilci razbežali. Kesneje pa so orožniki iz Brezice prišli šest teh vlomilcev, dočim se je druga skupina petih roparjev razgubila in je niso ujeli. Vsi ti vlomilci, ki so zadnje čase strahovali ves brežliski okraj, so Hrvatje iz okolice Zlatarja. Vsa ko krivdo tajijo in trdijo, da so orožniki prijeli napačne ljudi.

V Kamniku pri Presejru na Barju je izbruhnil požar v skedenju posestnice Ivane Merkunove. Ogenj je uničil do tal skedenj in koselec ter opustošil precej tudi gospodarsko poslopje posestnika Debevas. Pogorela je vasa zaloga pridelkov, nekaj vos in orodja. Gasilci so potem požar pogasili ter rešili velike nevarnosti vso vasa.

Velik požig pri Bledu. V blejski okolici se dogajajo zadnja leta poleti stalni požigi. Ker vsi ti podtaknjeni požari nastajajo ob sobotah ali v nedeljah, sumijo, da jih podtika vedno eden in isti požigalec, ki mora biti abnormalen in uživati ob pogledu na velik požar in prestrašene ljudi in njih vrvenje. To nedelja, 18. t. m., si je požigalec izbral gospodarsko poslopje posestnika Megušarja Mihe v

Zgornjih Gorjah pri Bledu. Okrog štirih s jutraj se je pojavil ogenj in v hipu je bilo vse poslopje v plamenih. Prihiteli so gasilci iz Gorj in Rečice, a niso mogli začeti takoj z gašenjem, ker je bil vodovod zaprt. Čez čas so le vodovod odprli, a bil je že skrajni čas, ker bi sicer pogorela tudi sosedna gospodarska poslopja. Tako pa so gasilci razkritvev preprečili in ob 7. je bil požar zatrt. Škoda je velika, a k sreči krita z zavarovalnico.

V Tavči vasi velik požar. — V Tavči vasi je okrog 6. svečar v nedeljo 18. t. m. začelo goriti Ogenj je baje zavzel tak obseg, da so poklicali na pomoč vasa sosedna gasilska društva. Podrobnosti še niso znane.

Povožena žena pri Hajdini je — kakor se je zdaj ugotovilo — 42-letna služkinja Ivanka Novakova, ki je služila do srede julija pri nekem krojaškem mojstru v Ptuj. Potem je bila odpuščena. Rekla je, da pojde iskati službo v Maribor in Zagreb ter da se bo ubila, če je ne dobi. Vrnila se je k Ptuj vasa razstrgana in bosa, brez denarja in slušbe ter skočila pod vlak.

Požar v Ljutomeru. — V Ljutomeru se je v eni zadnjih noči vnela delavnica kleparja Vrblina sredi trga. Grozila je nevarnost, da se ogenj razširi na bližnje stavbe, kar pa so gasilci preprečili. Delavnica pa je pogorela do tal in ima klepar velike škodo.

Umrli so: V Pamečah pri Slovenjgradu 36-letni posestnikov sin Ivan Rotovnik, v celjski bolnici Anton Planko, v Senčurju pri Kranju Franek Okorn, star 80 let, v Sodražici Franja Cvar roj. Bartol, v Ljubljani Anica Kov (na Viču), v ljubljanski bolnici gđ. Hermine Šteglava, v Ptuj Ana Ramakova, stara 57 let, pekova žena.

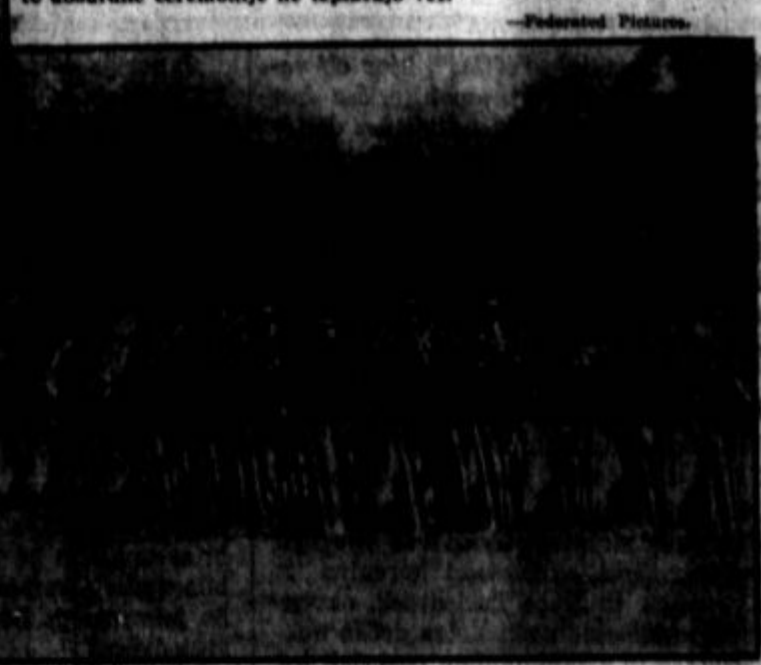
V restavraciji. Plačlini! Plačlini! kriči v restavraciji razburjen gost, ki ni ti juhe še ni pojedel.

— Kaj se vam tako mudi, da hočete še plačati?

— Da, mudi se mi. Tega ne morem več gledati! Pomislite, oni gospod tamle je jedel salato z žlico, a zdaj bo najbrž jedel juho z vilicami.

Kriza uničuje militaristični sijaj v Evropi! Slika kaže kraljevo gardo na Danskem, ki je bila pred kratkim razpuščena, ker ni denarja za vzdrževanje. Garda je bila bolj za parado kot za kakšno potrebo in Danci, ki niso militarističen narod, so zaključili, da se jim to absurde ceremonije ne izplačajo več.

—Fotografirano.

Japonska priznava samostojnost Mandžurije

Japonska je sklenila z novo Mandžurijo pogodbo, ki dovoljuje Japonaki v Mandžuriji kredne prednosti ter jo priznala dne 15. septembra kot državo. V smislu mednarodnih dogovorov je Kitajska nadeljiva. Vendar pa je Japonska pričela vojno proti Kitajski, ker se je širilo na Kitajskem bojkotno gibanje proti japonskemu blagu. Sklenilo se je premirje. Konflikt je raziskovalna mednarodna komisija, ki obdružuje Japonsko. Interes na Mandžuriji imajo predvsem Kitajska, Japonska, Zedinjene države in Sovjetska Rusija. V trgovskem oziru tudi Anglija in Francija, ki sta vasa deloma vplivali na ta oboroženi konflikt.

Med interesi na Mandžuriji pa Kitajska sploh ne prihaja v poštev, ker ni organizirana država in še celo desetletje nima prave vlade. Kitajska živi v anarhiji in ji je težko nuditi mednarodno pomoč. Zedinjene države in Rusija pa nista niti člani Društva narodov, dočim Japonska je. Zedinjene države pa Mandžurijo ne bodo priznale.

Kitajska je imela sicer pogodbo s Japonsko, ki je pa ni mogla izpolnjevati, marveč se je pred njenimi očmi razvijalo rasbojništvo zlasti v Mandžuriji, ki je ogrožalo veliko investicijsko politiko japonskega kapitala. Poročilo o 18 mesečnem konfliktu v Vzhodni Aziji pa obojema japonske akcije in ni čudno, če Japonska misli "na izstop iz Društva narodov."

V tem vprašanju je angleška vlada svetovala Društvo narodov, da naj se ogne mandžurakemu vprašanju, ker intervencija ne more imeti praktičnega uspeha. Ponesrečena akcija v vzhodno-azijemskem vprašanju pa bi ugledu Društva narodov samo škodovala. Izstop Japonske iz Društva narodov bi moralno slabo vplival tudi na druge članice.

Zaščitniški nemški politiki. —

Drama, ki se je odigrala s nemškimi državnimi zborom, pomeni nasilje. Že pred izvolitvijo je fevdalno-kapitalistična Papenova vlada računala s razpustom državnega zbora, če ne bi njegova telesna straža, nacionalni socialisti, dobili pri volitvah večine. V državnem zboru so sicer narodni socialisti glasovali proti zaslišnim odredbam vlade, glasovali za nezaupnico vladi, toda predsednik državnega zbora, narodni socialist Goering, je pozneje priznal pravilnost razpusta državnega zbora in umaknil celo pritožbo na državni svet zaradi kršitve ustave. Tudi vsi ti dogodki prav nič ne razburjajo narodnih socialistov, ki upajo, da dobe v novem parlamentu, če se volilni red izpremeni ali pa ne, še večje število poslancev.

Vlada, ki je dobila v parlamentu tako nezaupnico, bi morala po weimarski ustavi odstopiti; tega pa ni storila, ker so narodni socialisti v nje in svojem interesu glasovali proti vlad, v nadi, da dobe pri novih volitvah zanesljivo večino.

Sedanja Papenova vlada, če li odpraviti demokracijo. Želi si nemško ustavo, ki jo je ustvaril Bismarck 1. 1871 in po kateri je imel oblast nemški cesar, par-

lament pa je smel sklepati zakon.

Stirinalet let so se junckerji, birokrati in teška nemška industrija borili proti demokraciji, ki se ji leta 1918 niso mogli upreti, ker so smagovali zahtevali pogajanja s narodu odgovorno vlado. Kako silno so hujkali proti demokraciji vsa ta leta in celo maršalka, ki je sicer pameten, prepričali, da je razmer kriva demokracija. To hujkanje je šlo tako daleč, da so izpodkopali ugled demokraciji in sedaj, menijo, je prišel trenutek, da se Nemčija prevrne v staro fevdalno obliko pod tako ali tako diktaturo.

Pape sam izjavlja, da bo z nacionalnimi socialisti skuhal uresničiti staro Nemčijo brez parlamenta.

Nemški narodni socialisti so v tej borbi za demokracijo igrali hinavsko vlogo, hoteli priti sami do oblasti ali pa s Papenovo kamarilo. Drugi prisor te drame bodo volitve, ki bodo pokazale, če-li nemški narod srei za demokracijo ali ne.

Spot eden berlinski rudar obsojen

Burnett, ki je bil na prvi obravnavi oproščen, dobi tri leta zapora

Harlan, Ky. — (FP) — William Burnett, ki je bil lani ko jesen oproščen na obravnavi pred sodiščem okraja Montgomey, je bil sedaj obsojen na tri leta zapora na obtožbo, da je obstrlil nekega deputata v bitki v Ewartu meseca maja lanskega leta. Prvič je bil Burnett obtožen umora pobočnika J. Paceja, toda porotniki so ga spoznali nekrivim.

Ta obsodba pokazuje zapleteno situacijo v zvezi z obtožbami rudarjev, ki živirajo iz štrajkov, katere je vodila proti mednim redukcijam United Mine Workers unija. Proces proti rudaru F. M. Bratcherju je dvakrat rezultiral v zastoj, ker se porotniki niso mogli sediniti na pravore, na tretji obravnavi je bil oproščen, dasi so proti njemu nastopile iste priče kot proti petim drugim rudarjem, ki so bili spoznani krivim in obsojeni na dosmrtno ječo na podlagi enake evidence.

Splošni obrambni komitej, ki brani umora obtožene rudarje, naznanja, da je isčrpal vsa sredstva; dasi se nahaja v ječi še krog 40 rudarjev, ki bodo prišli na obravnavo na obtožbo umora v zvezi s bitko v Ewartu. Ta komitej je imel veliko podporo pri socialističnih in liberalnih elementih širom dežele, ki so zbirali prispevke za obrambo obtoženih rudarjev, toda v sedanjem času so se prispevki zmanjšali.

"Poslal! smo vsak dolar, ki smo ga prejeli, v Kentucky za obrambo rudarjev, je dejal Herbert Mahler, tajnik obrambnega komiteja. "Sedaj nimamo denarja za transportacijo priči, ki morajo iti iz Harlana v druge kraje, kjer se vrše obravnave. Skrbeti moramo tudi za nasiljevanje priči, ki so večinoma brezposelni rudarji. Za vas to pa potrebuje denarja, kajti prosekucija se trudi, da vas obtožene rudarje pošlje v dosmrtno ječo."

Mahler spira, naj se val prišpevki pošiljajo v glavni urad obrambnega komiteja, ki je na 555 W. Lake st., Chicago.

Ivan Jontez:

Imigrant Janez Mihevc

V najmanjši baraki je "office", kjer ob večerih uraduje predstavnik kompanije, čez dan pa njegov mladi pomočnik ("bos") je čez dan v gozdu, dalje prodajalna, v kateri se dobe vse potrebne stvari od gumijastih čevljev in suknjenih hlač, sekir in žag, pa tudi tobak, žveplenke, pisemski papir, znamke in žvečilni gumi; obenem služi edini prostor v baraki tudi kot spalnica "basu" in njegovemu mlademu pomočniku.

Naš opis je končan in upam, da se boste val spoznali v naši kemp.

Tomaž je bil jako vesel.

"Zdaj nas bo pet in nam ne bo več dolg čas. Še zapeli si bomo včasih. Kako sta hodila?"

Fanta sta pripovedovala o krikih in težavah, ki so ju doletele na potu, Tomaž in njegova tovariša: Peter Grč, hribovaka korenina iz kamniških hribov, in Nace Trkljavček, okrogličen, srednjevelikemu sodu alčen deček nekje od Domžal, so ju z zanimanjem poslušali ter se smejali njunim zgodbam.

"Nu, zdaj je vse to prestanto," je menil Tomaž, "in najhujše je za vama. Tukaj vama ne bo sile. Ko se privadita, vama bo to življenje še ugodno kakor nam."

"You bet, da jima bo!" se je dobrodušno nasmehljaj Trkljavček ter se s pratom potkal po trebuhcu. "Jesti bo treba, dragi moji, potem se bo lažje pogovarjalo."

Šli so večerjat, po večerji pa so se pomenkovali do devete ure, ko je bradat staros začel uglašati petrolejke, kajti točno ob devetih je moralo vse k počitku; le ob sobotah so bili pokonci do enajstih.

6

Prvi dan je le malo manjkalo, da ni Janez obupal ter obrnil pragozda in kemp fribet enkrat za vselej. Da ni tega storil, je bilo krivo pravočasno dejstvo, da je bil fant kuh kot cerkvena mlá in mu ni kazalo drugega kakor ostati v gozdu, potrpeti in čakati boljših časov.

Po sajutru mu je nadzornik pomignil k sebi, bil ter mu je kretajo roke pokazal, naj vzame sekuro ter mu sledi. Preko reke, ki ni bila še sparnjena, sta se prepeljala v dolino; nato sta začela vzhitati po zasneženih gozdni steni. Nekaj časa je šlo vse po sreči; stena je bila speljana ob hrupu rabe in razen debelih korenin, nekaj števov in par čes pot podrtih smrek ni bilo posebnih naprek. Potem, ko sta premerila dobro milje poti, sta savila v notranjost pragozda. Tu se je začela prava krišava pot za Janeza. Pot je namreč šla po močvirnatem svetu, potem velikih mlak, ki so bile akrtne Janezovim odem pod odejo snega lažlega na tekem ledu. Zato nista prišla še daleč v notranjost gozda, ko je Janezu manjkalo tal pod nogami ter se je ugrditi do kolen globoko v ledeno mrazno snedno.

Janez je prdilo zaklet, kajti hipoma je imel polne čevlje vode, kar pač ni bilo prijetno. Nadzornik, ki je bil poti vajen in se je opazno izognil vsaki mlaki, se je obrnil ter se zasmehljaj. Janeza je to neznanost pogorelo. Hudč, lahko njemu, ki mu tiše noge v suhih čevljih; če bi bili njegovi gumijasti čevlji polni prelete vode kakor so Janezovi, bi se mu ne ljubilo smejati!

Predno sta prišla na določeno mesto, je fant najmanj desetkrat premenil vodo v čevljih, da je bila vedno čista in sveža. Dečko je kiel, da strah, ampak s tem si ni pomagal. Končno sta se ustavila in nadzornik je z znamenji tolmáčil Janezu, naj tam začne delati.

Janez je ostrmel, debelo pogledal in v prsih ga je začel dušiti brezmočni gnev. Pred njim se je razprostirala sama voda! Kako bo podiral drevesa stoječ v mrzli vodi, ki je bila ponekod dva čevlja globoka? Ali se motakar nortuje iz njega? Toda ne, na obrazu in v očeh mu je videti, da korenjaški Skandinavec ne misli šale, da misli včasih resno.

Delo, ki ga je imel Janez opravljati, je bilo sekanje poti skozi pragoz; dvajset čevljev na široko je bilo treba posekati vaa drevesa pri koreninah, jih odvaliti na stran ter očistiti pot grmovja. Plača je bila trideset centov za vsakih osemnajst čevljev pota. Sto in osemdeset čevljev za tri dolarje. Janez je menil, da dvesto čevljev bo zlahka napredoval vsak dan in tudi bi se mu delo ne videlo tako težavno, če ne bi bilo vode. Ampak ta prekleto voda! Kako se bo presekalo do brega na onem koncu, kjer se svet dviga?

Nadzornik mu je z odločno kretnjo roke pokazal, naj začne. Janez je malodušno zamahnil s sekuro po najbližjem drevesu, katerega je podrl, ne da bi mu bilo treba stopiti v vodo. Nadzornik je medtem odšel nazaj.

Drevo je treščilo po dolgem v zasnovano smer. Po kratkem premisleku se je Janez upravljal na deblo podrtga orjaka ter na ta način skušal podirati ostala v vodi stoječa drevesa, ki jih je imel posekati. Ni imel sreče; jedva je dvakrat zamahnil, že je izgubil ravnotežje ter štrbunknil v mrzlo vodo.

Nak, tako ne bo šlo! Hudč naj vzame vse skupaj, ampak Janez ne bo brebel po vodi pri delu! Tu pač vse neha!

Ko se je malodušno, malone popolnoma obupan oziral okrog sebe, je opazil skozi drevje na nasprotnem koncu, kjer se je svet začel dvigati, preseko. V Janezovi lobanji se je zablikalo. Tako torej? Nekdo drugi je pred njim delal preseko, se lepo izognil v vodo poplavljenemu svetu ter nadaljeval na onem koncu, kjer ni vode! Prekleto! — če se je on smel tako lepo ogniti tej vodi, se ji bo tudi Janez! Ampak preje bi se bilo dobro malo ogreti in osušiti. Takšen, ves premočen, ne bo mogel delati. Saj obkles na njem že smrzuje!

Janez je poskušal napraviti ogenj, toda mokra drva se za zlodja niso hotela užgati. Po polurnem trudu je Janez obupal.

"Vse kaže, da mi je usojeno poginiti v ti prekleti gosti!" je resignirano sklenil ter se začel pripravljati na smrt. Tedaj je zadonel skoki gozd zategnjen klic:

"Ho, Janez, ho, Ho, Janez, kaj počneš?"

V Janezu se je utrnila iskra dobrega upanja. Ni se izgubljeno vae. Trkljavček mora biti nekje v bližini, mogoče ima ogenj?

"Ho, Trkljavček, kje si?" je zakričal Janez.

"Tukaj!" in Janez je vedel toliko kot poprej. "Imaš ognja, Trkljavček?" je s poslednjim naporom svojih pljuč zatulil Janez. "Jaz zmrzamujem!"

"Grmado, da bi vola na nji lahko apkel!" je prišlo v odgovor. "Kar sem k meni, Janez!" Janez si ni dal dvakrat veleti. Jadrno je vrgel sekuro preko ramena ter nastopil težavno pot po podrtih debelih preko vode.

Na nizkem griču, kjer je stal šok velikih borovcev, je v resnici prasketala pravcata grmada. Janezu je bilo kakor grelni duši, ko pride iz peklenskega predvorja v hlad raja. Stekel je h grmadi, se sesul ter se začel greti.

(Dalje prihodnje.)

bleda pojava, ki jo je uprav sedaj objel krak.

— Srečko! — je kriknila tiho.

— Motiš se! Videl sem dobro. Ni bil on! — je rekel oni v avtomobilu s prepričevalnim glasom.

III.

Ko se je vrnila domov, je bilo že osem.

Bojazljivo se je plazila po hodniku, kakor preplašena srni ali kakor otrok, ki zna, da je nekaj zagrešil, a da se ne zaveda veličine storjenega greha. Predsoba je bila odprta. To se ji je zdelo nenavadno. Vstopila je in videla, da je tuji soba srom odprta in razsvetljena.

To jo je razburilo. — Srečko je za gotovo za trenotek kam šel, — je pomislila in jo je nekoliko umirilo.

Stopila je v sobo in videla Majo, kako mirno spi v vozičku. Na njenem obrazu je trepetal tihi in lepi smehljaj.

— Maja spi... — je rekla tiho in spustila zastor nad vozičkom, da bi luč ne motila njenih oči. Začutila je kakor nekako olajšanje, ker ni čutila otroških oči na sebi, ki so se ji včas zdeli, kakor da prodirajo v njo in jo nehoti mnogo sprašujejo.

— Kako se smehlja moja mala! Ali kje je Srečko? —

Obrnila se je. In smrtno je pobledela. Oči so se ji divje napele.

— Ah! — je kriknila v grozi kakor ranjena žival.

Za odprtimi vrati je na leblju viselo obašeno Srečkovo telo. Iz ust mu je kapljala kri, ki je še naredila celo lužo pod njim na tleh. Oči so bile strahom napete in izstopljene in so nepremično strelale v Marijo. Kakor da jo hočejo prodreti! Laže so bili razmršeni, a pomodrele roke so vzele ob telesu.

Mariji je bilo, da ablaži. Skočila je k mizi, zgrabila noč in s divjim sunkom prevrnila pas. Telo je zamotklo padlo na tla.

— Srečko, moj Srečko! — je zakričala in se vrgla nanj. Ali telo je bilo hladno, otropljeno in izmaknjeno. Zgrabila se je. Pripranila se je, da vozička, zgrabila malo spavajočo Majo in kakor zblaznela spetala na dvorišče.

— Pomoč! — je kriknila, ne vedoč sama, kaj dela. Vse je bilo tako strano.

Kaj se je dalje zgodilo, ni pravzaprav znala.

Pribežale so neke denke iz sosedstva in s solnimi očmi in s strahom na ustih stokale. Marija pa je trepetala v kotu, strmo vaa brez misli v mrtveca in stiskala v naročju malo Majo, ki je bridko plakala, ker so jo zbudili iz sna. Marija je ališala, kakor jo je nekdo težko prokel, a nek mladič ji je dvakrat pljunil v obraz.

— Vlačuga!

— Prokleto, ti si ga ubila! Ti si tega kriva!

— Srečko, Srečko, odpusti svoji Mariji! Ona je tvojo ljubezen vračala s nevalečnostjo! Ali ona ni kriva, da ni mogla ljubiti! — je kričala obupno, trepetajoč kakor šiba.

— Mariš oči! — je ališala, kako nekdo govori in neka teška roka je udarila brutalno in krvavo po njenem obrazu, da je omahnila.

— Oprostite, nisem kriva, nisem kriva! — je stekala tiho.

In ust ji je pritiskala topla kri, a mala Maja je kričala od strahu in se krčevito stiskala k materi.

— Mama je bubana! — je istanila v joku.

— Sunaj je padel obeg v tehkih debelih kosa. (Koniec.)

Kljue S. N. P. J.

Pri Prosveti, izdajatelj, Kajliani Matiči SNPJ imamo na rokah še nekaj dobrih knjig in če katero želite naročiti, odaj je čas za to.

Ameriški Slovar, slovaški Slovar, Slovenski Anglični Slovar, 2.00

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Slovenski Slovar, 1.50

Vilko Ivančič:

KROG

Instinktivno je čutil, da se nekaj giblje in amuča okrog njega. Kakor da se hoče zapeti nekako nerodno sanjko, ki je nespretno in bedasto in depasirano položena okrog njega z namenom, da ga po ceni vrže.

Ta nevidna ovira, ali kakor ji je on podzavestno pravil zanjka, je bila pravzaprav tisto, v čem so ga že od otroških dob prepričevali, da je to "mača". In ta ušoda, torej, je pravzaprav zakrivila, da je on sedaj tukaj. Ali Štefu Trkalču se je poleg tega zdelo, da so še mnogi drugi razlogi, ki so skrenili tračnice njegovega življenja naravnost sem.

V to mrko in sivo agrado, polno ledene tišine in mraka in ljudskih vzdihov, ki se dušijo za mrehami okovanimi okni. Ali o vsem tem on ni hotel mnogo premišljevati, ker ni nikdar mogel prav razglabiti razlogov, zakaj je pravzaprav tukaj in izhod iz vsega tega. Čutil je, da se povsod odigrava nekaka zelo nečloveška in krivična predstava, v kateri imajo najtežje vlogo tisti, ki drugemu ničesar nimajo v življenju. Ali on vseh teh čudnih in nesnadnih odnosa ni vedel in ni mogel pravilno razčistiti, a se manj da bi jih z besedami povedal. Zato se je raje čutil takih razmišljanj, ki so ga terili ga je vedno zabolala glava, ali se ni nikoli mogel otresti tiste temobe, ki ha je stakala povsod, vse čas bivanja v tej temni in neprijazni hiši.

Morda se je ta občutek javljal močnejše sedaj ravno za to, ker je moral s ostalimi usniki hoditi bedasto in dolgočasno kakor apatične živali v predpisano krogu, v predskladu treh korakov od svojih asosodov, od katerih je eden korakal pred njim, a drugi za njim. Tisti prednji je bil bos in kapal je z nogami kakor drsajoči pas, a Štefan ga ni mogel pogledati v obraz. Vse, kar je videl, so bile hrupave in raspokane gole pote in vidno začeljen tur, iz katerega je striljala polna sadnja. Sosed v ožadi pa je posnal samo po motonem ropotanju njegovih težkih, kmetijskih čevljev. Krog je got, brezsmiseln in večen. Na njemu nima oko, kam bi sasta-vilo svoj pogled. In vendar val umiki gledajo v to golo in izhojeno zemljo, kakor da je na nji nekaj posebno zanimivega. V sredini kroga je sočna zelena trava, kakor blazen kontrast te otočnosti. Tudi stražnik je tam. V sivi obleki, s plavimi opoletami in s pulko v roki. Na jettikem dvorišču, ograjenem s trilo ograjo, razšopirjeno kvoka veliki, rumeni petelin in klize komolci k sebi. A Štef Trkalčec bo di topu v krogu s stegnjenimi rokami na hrbtu in brezsrasni oči gleda v golo zemljo in misli na svoji dve leti, katere bodu mu prisodili radi delikta, katerega je napravil. Nekje v glo-

bini njegovih sivih oči trepetaj majhna, topla solza, ki ga peče in se mu zdi, kakor da mu šče oko.

— Prokleto solza! — mrmra Štef za se in preklinja vse, kar je sploh na svetu, a največ sebe zato, ker je tako mehak.

Drhti solza in se vse večja, vstaja kakor mračen mehurček in naposled dolgega trepetanja spolzne po licu in pade kraj kočenega nosu na tla. Oddrsela je in Štefu se je zdelo, da se je z njo odpelzel tudi spomin, da se on — Štefan Trkalčec iz Svibovca, občina Petrijane, prosim lepo! — nahaja tukaj, v zaporih kraljevkega sodišča, in da koraka v brezsmiselnem krogu.

— Vse je to težko in prokleto, ali zdržati! — se hrabri Trkalčec Štef.

Noge mehanično stopajo po taktu, a v očeh so se pojavile svetle planjave sončnega jutra, ko breskve cvetijo in zemlja dihti, a on orje brazdo s plugom in jo reže s svetlim lemežem, ki blesti v soncu. Štef Trkalčec misli vse to in jasno spoznava, da tedaj ni bilo sprehanja v krogu, ne temne celice in vklepanja v okove.

— Roža je še tedaj orala in vozila (bogve, ali se je že otelila), in Jela je vasko jutro prinesla žalte koruzne žgance, katere so zalili s toplim Rožnim mlekom. In akriječek je tedaj visoko v zraku žvrgel!

Koraka Štef s ostalimi jetniki v krogu, v ušesih pa še mu zvoni pičlje ščebetanje in misli mu snujejo hitreje. In spominja se vsega ostalega, kar se je nato zgodilo in kaj je bilo v zvezi z njegovim sedanjim bivanjem tukaj. Vse je to vsakdanje, navadno in obrabljeno: bolezen žene in zdravlila in dolgovi. In slaba letina, pa nekakšna prokleta gospodarska kriza, nato beda in končno zadnja etapa vsega tega trpljenja — licitacija!

— Ko nisem ničesar več imel razen bolne žene in otrok (tudi Rožo so mi odvzeli za davek!) in dolga, so prišli, da mi z ropotanjem bobna vzamejo poslednje: stredo nad glavo! Prosil sem jih in prisegel, naj me ne uničijo, a vse zaman. Niti slišati nisem hoteli. Bančni advokat se mi je smejal v obraz. Sinila mi je kri v glavo in čutil sem ga ravno s lemežem preko lobanje. Zvalil se je. Ostalo veste sami — je ponavljal sam pri sebi ispoved, ki jo je dal pred sodni-

SLOVENSKA NARODNA PODPORA NADNOTA

Izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebne agitacije svojih družtev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in namazila drugih podpornih organizacij in njih družtev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

TELEFON ROCKWELL 2904

TISKARNA S. N. P. J.

OPREMA VRA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska valice in vavilice in shode, vizitice, karte, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, čilskem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vse pojasnila daje vodstvo tiskarne. Člani imamo, unijate dele prve vrste

Bili po informacije na Zastavi

S. N. P. J. PRINTERY

2957-59 So. Lawrence Avenue CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

NAROČNIKI, POZOR!

Zamenuje (August, 31, 1932) pomeni, da vam je naročnik poslal denar. Poslovito je pravilno, da vam listu na račun. Ako listu na račun, je mogoče vstaviti, ker ni bil plačan. Ako je val list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstaviti vlad napadnega nastopa, pilita nam depozit in navedite stari in novi naslov.

Najl pastomilki so val družinski tabulki in drugi nastopilci, pri katerih lahko plačate naročnike.

Naročniki na celo leto je \$2.00 in na pol leta je \$1.00. Člani SNPJ doplačajo \$0.50 na leto, na pol leta \$0.25.

Za mesto Chicago in Clevela na leto \$2.50, na pol leta \$1.25, na člane \$0.50, na vaa leto pa \$0.25.

Tudi stane za Evropo \$1.75. Člani doplačajo samo \$1.00 za poštnino.

Mladinski list stane na celo leto \$1.50.

Naročniki lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravištvu "PROSVETA" 2957 S. Lawrence Ave., Chicago

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete avojcem v domovino.

Vilko Ivančič:

IZHOD

II.

Življenje je sozpet teklo s svojimi navadnim tokom. S svojimi vsakdanjimi skrbi in radostmi. In dnevi so potekali v tih areci.

Nalja je pri moči in otroku sozpet svoj mir. V njegovih očeh je videla vaa dan refleksa sreče in to jo je radovale. Le včas se je zalaskril v globini njegovih oči sum, katerega je pa takoj rasprila.

— Mama, mama! Maja ima rada mamino in ato. Mama je dobra, ata je dober in Maja je dobra! — tako je brbral otrok.

— Da, slato moje, — je vzdiknila vaa radostna Marija.

Nekada dne je prejela pismo.

— Za gospe Marijo! — je rekel prinalec.

— Pismo?

Vstrepetala je. Prejela ga je s nekim strahom. Rokopis se ji je zdel tako poznan. Odprla je pismo razburjena.

— Gospi! Vse je minilo, a ne morem Vas pozabiti! Ne morem pozabiti tistih noči, ki ste mi jih poklonili!

Samo eno edino zadnjo prošnjo imam. Uslušite jo.

Pridite v terek ob sedmih svečer k postji! Še enkrat edinkrat bi rad preživel eno uro poleg Vas. In nič več!

R.

Prečitala je pismo naglo in s trepetom. Spomnila se je, da bi lahko vaa trenotek vstopil mož, in to ji je vrnilo zavest. Še enkrat je prečitala pismo in ga vrgla v peč. Zнала je, da bi ji to pismo lahko zdrobito arečo.

— Ne grem, — je sklenila.

Nastopil je večer in mož se je vrnil.

— Kaj si tako pobita? Kaj se je zgodilo?

— Glava me boli, — je odgovorila tiho.

— Mama je bubana, — je brbrala Maja.

Prišel je terek. Srečko je imel dopust in se je ves dan igral doma z Majo. A Marijo je še danes bolela glava. In ostala je v sobi.

— Kaj hoče?! Za nobeno cenno na svetu ne grem!

Ali misel, da jo še ljubi in da je ne more pozabiti, jo je gnala proti volji k njemu. Saj ga ona še vedno tudi ljubi. To je sedaj še le spoznala. Ali ne sme ga ljubiti, radi moša ga ne sme, ker bi on bil nearečen. A on je tako dober! In tu je še njena draga, mala Maja!

— Mama je bubana! — ji je svnilo še vedno v ušesih kakor neki ukaz radi laži.

— Samo eno edino zadnjo prošnjo imam. Uslušite jo... in pridite —

— Šla bom. Še danes, sadnjikrat! In nikdar več!

— Srečko, glava me boli. Grem malo na zrak. Čez eno uro se vrnem!

— Grem s teboj! Vzemiva še Majo seboj!

— Ne, ne! Rastresena sem! Zato potrebujem nekoliko samote in svežega zraka! — je govorila razburjena, da bi on ne opazil namena, zakaj hoče iti.

— Dobro, Marija! — je odgovoril tiho.

A ona je bila preveč vane-mirjena, da bi opazila v njegovem glasu moško sumnje.

In je šla.

Nekje v svoniku je še bilo sedem. Ulice so bile zavite v temo, samo tuintem je kakšna rumena luč svetiljke parala temo s svojim svitom. Vaa je trepetala pri misli, da ga bo sozpet videla. Ali trdno je odločila, da je to zadnjič in če ji iskrvavi areo.

— Zadnjič! Zadnjič! — je govorila tiho, kakor da sama se bo prepričuje in utrjuje v svojem sklepu. Ni niti opazila, da se na njo tihotapi senca s grozoto v očeh.

Pred postjo je stal avtomobil. Vratca so se odprla in ona je našla svojo imo. Vstopila je v avtomobil. V njem je bil on.

Motor je zabral in krenil. Skozi njegove velike reflektorje je pošal močan anop magnetne-ve luči in objel vse pred seboj, kakor krak ogromnega polipa.

Ob sidu tam je stonela nekaka